

ИЗПИЗА ОТ 1900 ГОДИНА

ЦЪРКОВЕН ВЕСТНИК

ОФИЦИАЛНО ИЗДАНИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА – БЪЛГАРСКА ПАТРИАРШИЯ

ГОДИНА СХХІ, БРОЙ 14

СОФИЯ, 16-31 ЮЛИ 2020 г.

ЦЕНА 0,70 лв.

e-mail: sinizat@gmail.com

www.facebook.com/Synodalpress/

Документи

- * Становище на Св. Синод на БПЦ-БП относно статута на храм „Св. София“ в Истанбул *стр. 3*
- * Храмът „Св. София“ в Истанбул става джамия *стр. 7*

Достойни архiereи

„Бугарашкият“
владика – митрополит
Козма Дебърски
стр. 1, 6

Църковно изкуство

- * Пригча за светлината и тъмнината *стр. 7*
- * Иконография на св. Йоан Рилски *стр. 8*

БОГОСЛОВИЕ

† Сливенски митрополит **ЙОАНИКИЙ**

Св. Серафим, коронавирусът и богословието

Последните три месеца, преминали под знака на т.нар. пандемия, поради очевидното преекспониране на темата за коронавируса, направиха последната толкова досадна, че ако имах избор, едва ли щях да я включа в доклад за Свето-Йоановите четения. Но нямам – тя нахлу безцеремонно и арогантно, властно нарушавайки монотонността на ритъма, с който се носехме в недотам светлото настояще към още по-несветлото бъдеще (което се очертава такова дори само предвид „иновациите“ на нашето време, като джандър-идеологията, ювеналната юстиция, трансхуманизма и т. под.).

В същото време тази неочаквана инфекциозна опасност стана причина за поставяне в дневния ред на много въпроси, включително църковни и богословски, а спешната нужда от отговорите им я направи така благотворна, че както някой неотдавна каза: „Ако коронавируса не се беше появил, то трябваше да бъде измислен“. Тази опасност, предизвикваща съвсем закономерно сред невярващите паника и истерия, помогна на нас – вярващите в Бога, да прекараме един по-малко разсеян Велик пост, да почувстваме по-живо силата на вярата в Христа, да усилим личната и общата молитва – включително и за отклоняване на опасността от затварянето на храмовете...

И все пак, в какво по-точно е предизвикателството към богословието, за което загатнахме със заглавието, и което стана повод за настоящото изложение? Зададе го електронното издание на известното руско православно списание „Фома“. В него още преди въвеждането на извънредното положение (както в България, така и в Русия) се появи статия „Как да се молим за предпазване от коронавируса“.

А в нея, между другото, бе поставен и въпросът –

На стр. 4-5

ЮБИЛЕЙ

На многая, многая и благая лета, Владико!

Хора, които са непосредствени свидетели на неговия живот и трудове, хора, с които заедно работи в различните направления на многостранното му служение като митрополит на родната ни Православна църква: членове на Светия Синод на БПЦ-БП, членове на ВЦС, който оглавява от години, синодални служители, духовенство, монаси и монахини на Ловчанска епархия, служители при митрополията, деятели на религиозното образова-

ние с техните малки възпитаници, представители на областната и общинската управа на гр. Ловеч... Всички те – лични гости на митрополит Гавриил, и много миряни, въпреки извънредната ситуация във връзка с COVID-19 и политическата криза в страната се събраха в катедралния храм на престолния за епархията гр. Ловеч, за да изразят своето уважение и сърдечни благопожелания към празнувания Ловчански митрополит.

На стр. 2

ДОСТОЙНИ АРХИЕРЪИ

„Бугарашкият“ владика – митрополит Козма Дебърски

Лятото на 1913 г. е едно от онези, които ще останат завинаги в родовата ни памет. През нощта на 16 срещу 17 юни 2-ра и 4-та българска армия се опитват да изтласкат сръбските и гръцките войски от оспорваните територии в Македония. След ожесточени боеве при Кочани и Кукуш българите трябвало да отстъпят. Така започва Междусъюзническата война.

Почти месец по-късно, на 28 юли, в Букурещ се сключва мирен договор, според който страната ни отстъпва голяма част от Македония на Сърбия и Гърция, а Южна Добруджа – на Румъния. Населението на завладените земи е подложено на етническо

прочистване и терор. Стотици хиляди българи са принудени да напуснат домовете си.

На 25 юни на същата тази 1913 г. сръбски офицер, придружен от десетина войници със заредени пушки, се явява пред седемдесет и седем годишния Дебърски митрополит Козма и му предлага да напусне Кичево и своята епархия и да замине за България. Дядо Козма се изправя и гордо заявява: „Моята епархия не е в България и нищо не може да ме раздели от моето стадо“.

Офицерът се връща при началството си за наставления. Не след дълго отново пред владиката се

На стр. 6

ЮБИЛАЙ

На многая, многая и благая лета, Владико!

От стр. 1

Митрополит Гавриил е роден на 16 юли 1950 г., но отбеляза своята годишнина в неделния ден на 19 юли. Той оглави празничната света Литургия в осветения на 20 април 2017 г. катедрален храм „Св. св. Кирил и Методий“, изграждането на който е посочено като едно от безспорно значимите негови дела, редом с усилията му в областта на религиозното образование и откриването в Ловеч на първото православно общообразователно училище в България, носещо името „Свети Седмочисленици“, и възстановяването на средновековния манастир „Рождество на Пресвета Богородица“ – Ястреб.

Заедно с високопреосвещения Ловчански митрополит Гавриил около светия Престол в съслужение в празничния ден застанаха: Техни Високопреосвещенства Банченски архиепископ Лонгин от Украинската православна църква – Московска патриаршия, Великотърновски м-т Григорий, Западно- и Средноевропейски м-т Антоний, Варненски и Великопреславски м-т Йоан, Неврокопски м-т Серафим, Врачански м-т Григорий, Видински м-т Даниил, Негово Преосвещенство Мелнишки еп. Герасим, главен секретар на Св. Синод, представителят на Руския патриарх у нас архим. Васиан и ставр. ик. Нелуц Опря, представител на Румънския патриарх у нас, архим. Викентий, йером. Михаил, игумен на Чекотинския манастир, духовници от епархията и страната, протодякон Иван Петков и дякони.

В края на тържествената Литургия бяха поднесени официални приветствия. Главният секретар на Св. Синод Мелнишки еп. Герасим огласи приветствие от Негово Светейшество Българския патриарх

Неофит, в което се казва: *Ваше Високопреосвещенство, сърдечно Ви поздравяваме по случай благословената 70-годишнина от Вашето рождение!*

Благопожелаваме от Бога крепко здраве, бодр дух и дълголетие, изпълнено с много ревност по Божието дело и достигане на „пълната възраст на Христовото съвършенство“ (Еф. 4:13). С нарастване броя на годините все повече осъзнаваме, че единствената ни надежда е в „Христа разпнатия“ (1Кор. 1:23), чрез Когото „живеем, и се движим, и съществуваме“ (Деян. 17:28).

Ваше Високопреосвещенство, радваме се, че подражавайки на Добрия пастир (Йоан. 10:11-15), всекидневно поучавате Божия народ да ходи в закона Господен (Пс. 118:1) и чрез жертвоготовността си за спасителното дело възвестявате на ближния за Иисус Христос, Който дойде в плът (1Йоан. 4:2).

Молитвено изпросваме от Всеподателя на всяко добро Господ Иисус Христос многолетно да наставлявате клира и паството на богохранимата Ловчанска епархия в истините на светата православната вяра, както и с присъщата Ви ревност да приобщавате в изпълнение на делото Божие все повече цовеци към Онзи, Който е „пътят и истината и животът“ (Йоан. 14:6) – Господ Иисус Христос.

За много и от Бога благословени години, Високопреосвещени владико!

С братска в Христа обич,

Неофит, патриарх Български.

От името на събратята митрополити от Светия Синод на БПЦ еп. Герасим връчи на митрополит Гавриил в памет за този ден архиерейски двойник – енголпие и кръст. Приветствия и подаръци от името на председателите на сестрите Православни църкви – Руската и Румънската, отправиха техните представители при Българската патриаршия архим. Васиан (Змеев) и ставр. ик. Нелуц Опря.

Архиепископ Лонгин, като предаде благопожелания за многолетно и многоплодно архиастирско служение от името на председателя на Украинската православна църква – Московска патриаршия митрополит Онуфрий и благодарност за възможността да участва в това братско съслужение, връчи на митрополит Гавриил най-високото отличие на УПЦ-МП – орден „Св. Владимир“ – I степен.

От името на боголюбивия клир на Ловчанска епархия приветствие към епархийския архиерей отправиха архим. Викентий, който се обърна към митрополит Гавриил с думите: *Сърдечно Ви поздравявам с тази паметна дата, молитвено изпросвайки всички блага за Вас от Христа Живодавца!*

Вие преминахте нелек път на служението си на Бога и Неговата света Църква, приемайки върху себе си благото иго на душепечението в период на господство на богоборческата идеология, когато изповядването на вярата изискваше мъжество и твърдост на духа. С усърдие изпълнявахте всички, възложени от свещеночалието послушания, като винаги се явявахте ревностен председател пред Божия олтар и грижлив отец за клира и миряните, показвайки на дело думите на св. Иринея Лионски, че епископът е „икона“ (образ) на самия Христос в Църквата.

Днес Вие успешно се трудите в древлепросиялата Ловчанска епархия, помагайки на православните християни да се усъвършенстват духовно, възхождайки „от сила в сила“ (Пс. 38:8).

И тъй, поменавайки Ви между първите, просим от Бога да дарува на Ваше Високопреосвещенство крепко здраве, бодрост на духа и непрестанна благодатна помощ в архиерейските трудове.

На многая, многая и благая лета, Владико!

Трогателно приветствие към своя архиерей отправиха децата от училище „Св. Седмочисленици“, което отвори врати с благословието и под грижите на Ловчанския митрополит Гавриил.

Митрополит Гавриил отправи думи в прослава към Всеподателя Бога и синовна благодарност за Неговата доброта, и сподели пред гостите на празненството си своите мисли и равностметка за измененията от него житейски път, по-голямата част от който е посветил на духовен подвиг и борба, с Божията благодатна помощ, с греховността и ветхия човек в себе си.

От позицията на навършените 70 години митрополит Гавриил изказа своето убеждение, „че няма по-радостно служение и по-голямо щастие да служиш на Господ Иисус Христос и на Неговата света Църква“ и че въпреки трудността на монашеския път, ако трябва да се върне и да решава отново, пак би станал монах. (Цялото слово четете на стр. 3.)

Митрополитът изказа сърдечна благодарност към присъстващите събратя архиереи, свещенослужители, представители на светската власт, дарители и сътрудници, че дори във време на пандемия не се побояха да дойдат в първопрестолния град Ловеч и да проявят искрената си любов и уважение към него и към древната благодатна Ловчанска епархия.

В края на духовното тържество всички в храма с едно сърце изпяха многолетствие за Негово Светейшество Българския патриарх Неофит, Св. Синод на БПЦ-БП, както и за празнуващия Ловчански митрополит Гавриил и православния български народ.

Празникът продължи с тържествен обяд, по време на който приветствия и благопожелания към митрополит Гавриил бяха отправени от името на премиера на България г-н Бойко Борисов, областната управа и кмета на Ловеч г-жа Корнелия Маринова.

Александра КАРАМИХАЛЕВА

ЮБИЛЕЙ

† Ловчански митрополит ГАВРИИЛ

С думи на благодарност

Ваши Високопреосвещенства, Ваши Преосвещенства, драги отци, обични в Господа братя и сестри,

Навършвайки тази юбилейна седемдесетгодишна на моя скромнен живот, искам да започна с думи на благодарност към Господ: *Господи, благослови! Господи, слава на Тебе! Слава Тебе, Боже! Защото славата само на Теб и принадлежи, само на Твоето величие, Твоята мъдрост, Твоята правда; а повече от всичко – на Твоята безклетна, неизречена доброта, Отче наш!*

В книга Битие е описано как светият патриарх Иаков се е борил с Бога. Това се разбира иносказателно: всъщност Бог се е борил срещу греховната човешка природа и е дарувал на Иаков победа над нея. След което му е било присвоено името Израил, което духовно означава *ум, който съзерцава Бога*. По същия начин е за християните, които се борят с греха, Божията благодат се бори в тях и им дарява победа. Човек става нова твар, духовен. Подобно на това по-голямата част и на моя живот беше борба на Бога, на Божията благодат, с моята греховност. Това, за което най-вече ми трябват години живот, е да мога да достигна и аз този светъл край – победата над вехтия грешен човек.

Когато бях малък, животът ми се представяше безкрайно дълъг. На 19 години станах студент в Инженерно-строителния институт и ми се струваше, че ми предстоят години, изпълнени с блестящото веселие и радост на студентския живот.

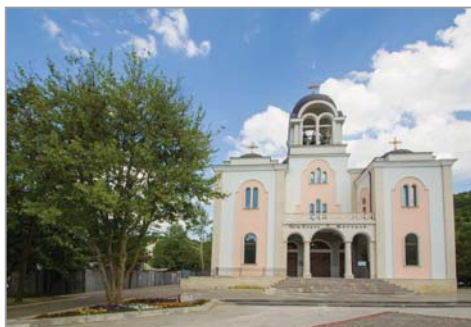
Тогава се запознах с блаженопочившия Левкийски епископ Партевий и той ми каза: „Младият човек трябва да се радва“, защото в мене нямаше радост. Когато отидох в манастира „Св. Петка“, с. Клисурса, при голямата подвижница на благочестието схигумения Мария и тогава, вкусил от радостта на църковния духовен живот, бях убеден, че той е най-скъпото нещо и аз не бих го заменил за каквито и да е светски съблазни и

предложения. Живеейки под ръководството на моята духовна майка, Господ ми даруваше голямо усърдие и сили. Работейки по цял ден физическа работа, бидейки в манастира, успях да завърша задочно две висши образования – Инженерно-строителния институт и Духовната академия в София.

Бях постриган, по предсказание на моята духовна старица, след нейната блажена кончина в манастира с името Гавриил от епископ Партевий, като на моето пострижение присъстваха сегашният наш патриарх Негово Светейшество Патриарх Максим и сегашният митрополит на САЩ, Канада и Австралия Йосиф, който беше викарен епископ на Софийския митрополит. Преди моя постриг епископ Йосиф е бил посетен от представители на държавната власт, които са му казали да не ме постригва, защото съм „фанатик“. А той им е отговорил: „На нас точно такива фанатизици ни трябват“.

Живеейки в манастира, имахме отеческата грижа и помощта на Софийския митрополит и патриарх Български Максим, сега блаженопочивши.

След като завърших Духовната академия през 1984 г., Св. Синод с благословието на Негово Светейшество патриарх Максим ме изпрати за професорски стипендиант в Московската духовна академия. Там писах една изключително духовна дисертация за руските подвижници на благочестието от XIX в. Научен ръководител ми беше сега блаженопочившият Волоколамски и Юревски митрополит Питирим.

След като защитих през 1986 г. дисертацията, Св. Синод на БПЦ и Негово Светейшество патриарх Максим ме оставиха като председател на българското църковно подворие в Москва и представител на Българския патриарх при патриарха на Москва и цяла Русия.

През 1991 г. с решение на Св. Синод на БПЦ се върнах като протосингел на Светейшия патриарх Максим в Софийска митрополия. По това време започна разколът в Българската православна църква. Най-вече хора близки до предишната атеистична власт станаха изведнъж близки на дошлите на власт демократи и се опитваха да „декомунизират“ Църквата. А борбата всъщност беше

за власт и за пари.

С Божия помощ по време на правителството на НВ Симеон Сакскобургготски беше приет нов Закон за вероизповеданията, който фактически сложи край на разкола. Българската православна църква запази своята каноничност и благодатност.

През 1998 г. в Рилската света обител се състоя моята епископска хиротония с титлата „Макариополски“. Това беше в историята на БПЦ втора епископска хиротония в Рилския манастир и аз го приех като благословение и молитвена подкрепа на св. Йоан Рилски за моето архиерейско служение.

След блажената кончина на Ловчанския митрополит Григорий, на 22 януари 2001 г. епархийският избирателен събор излъчи двама кандидати за митрополит и на 28 януари с.г. от Св. Синод се проведе каноничен избор в Синодалната плата, на който бях избран за Ловчански митрополит.

В моето почти двадесетгодишно служение в Ловчанска епархия се стараех да общувам с духовенството, светските власти и миряните в името на духовното съзиждане на човешките души. Благодаря на скъпите отци, монаси, монахини, християни, благодаря на кметовете на градовете в Ловчанска епархия и особено на град Ловеч за тяхното искрено, добронамерено отношение и желание винаги да бъдат в помощ на Църквата, епархията и митрополита!

И сега, когато станах на 70 години, животът ми се стори, че беше много кратък, но опитът на моя живот все повече ме убеждава, че няма по-радостно служение и по-голямо щастие да служиш на Господ Иисус Христос и на Неговата света Църква. Монашеският път беше труден, но ако трябва да се върна и да решавам отново, пак бих станал монах.

Скъпи гости, ние днес отслужихме света-

та Божествена литургия в новия катедрален храм на Ловчанска епархия. Катедрален храм е бил замислен в началото на миналия век, но по стечение на историческите обстоятелства това не се е осъществило. Когато през 2004 г. попитах един подвижник на благочестието има ли Божия воля да построим този катедрален храм, той малко помълча и каза много категорично: *Има Божия воля!* И ето, за 12 години с Божие благословение, с помощта на много дарители и други хора, ние построихме тази прекрасна, уникална църква в самия център на старославния град Ловеч.

Най-вече се стараем да учим децата на вяра и благочестие, поради което и открихме миналата

година първото частно общообразователно училище „Св. Седмочисленици“, за да помогнем на децата да бъдат радостни, щастливи, добродетелни, да радват своите родители и близки и да бъдат слава и гордост за нашата родина. Да идват в този нов храм, да получават Божията благодат, да намерят истинското щастие, което е да живеят с Бога, да обичат хората и да им помагат.

Още веднъж с голяма сърдечна благодарност се обръщам към вас, драги събратя архиереи, драги отци, уважаеми представители на светската власт, многобройни дарители и сътрудници, че даже във време като наше – на пандемия, вие не се побояхте и проявихте вашата искрена любов и уважение към мене грешния и към нашата древна благодатна Ловчанска епархия и първопрестолния ни град Ловеч.

ДОКУМЕНТИ

Становище на Св. Синод на БПЦ-БП относно статута на храм „Св. София“ в Истанбул

Светият Синод на Българската православна църква – Българска патриаршия с внимание и загриженост следи дискусиите и решенията на Държавния съвет и Правителството на Република Турция за промяна на статута на древния християнски храм „Света София“ в Истанбул.

Като хилядолетна светиня за цялото християнство и духовен център на Православието, този храм е скъп за всяко християнско сърце и представлява изключителна културна ценност за цялото човечество.

Ето защо присъединяваме своя глас към призивите на сестрите Поместни православни църкви, както и на редица държавни лидери и международни институции, за запазване на досегашния статут на храм „Света София“ като музей и паметник на световното културно наследство на ЮНЕСКО.

Като изразяваме своето уважение към турските държавни институции, призоваваме за мъдрост и добронамереност при решаване на този важен казус в името на запазване на добрите междурелигиозни и добросъседски отношения!

Св. Серафим, коронавирусът и богословието

Тъй като Бог, може да се каже, управлява и настоящието, и миналото, по един и същи закон, то много голямо утешение в настоящето е да си спомняме за миналото.

Ами ако не се възмущам и останем зли – какви ли – Бог няма ли да прави наказания? ... О, голямо коварство на дявала! О, безчовечно човеколюбие! На

него принадлежи мислата, обещаваща безплатна милост и праведна хората нехайни. Понеже знае, че страхът от наказание като някаква юзда съдържа душата ни и обуздава пороците, той прави всичко възможно... за да го изтърже из корен, та после безстрашно да се понаесем в пропастта.

Св. Йоан Златоуст

От стр. 1

Епидемията Божие наказание ли е?

Авторът на статията – Кирил Баглай – ултимативно заявява: „Не. Разгневиеният Бог, Който изпраща наказания на хората – това е представа на човека от епохата на Стария Завет. Нищо такова не намираме в Евангелието – в това учение, което е проповядвал Христос. **Не трябва да приписваме на Бога наказателни функции.**“

Тези думи очевидно целят да успокоят тревожните мисли, да разсеят безпокойните опасения – „Няма страшно – ни казва К. Баглай – откак сме в новозаветно време, Бог не наказва. Той и преди не го е правил, ама старозаветните хора така си мислели!“ (*сигурно защото не са били толкова образовани и умни като нас?*). В същото време горните три изречения (*в отговор на автора – богослов*) са **невероятно предвзискателно** към всеки човек, за когото правилното понятие за Бога е жинзено-пределящо, и който е чел (или слушал) дори само Новия Завет; даже само Евангелието.

Доколкото отношението към извънредните бедствия и нещастия в живота ни е немаловажен елемент от православния миоглед, то се налага да видим дали К. Баглай е прав, или пък не. Преди да пристъпим към това обаче, нека чвам една случка, която ми попадна, без да я търся, докато подготвах настоящия доклад. Тя е част от спомените на Иван Ефимов – килийнин на великия руски светител Тихон Задонски.

През есента на 1764 г. на св. Тихон се наложило да пътува на повече от 150 километра из своята пархия за погребението на починал помешник. Светителът спрял със свитата си в село Хлевное, понеже трябвало да се сменят уморените коне. Но макар селото да било богато, включително и с хубави коне, съобщение отначало не приели молбата на пътешестваниците и грубо отказали на своя архитектур това, което било обичайна практика по отношение на висшите държавни и църковни служители в тогавашна Русия. Демонстративното им неуважение и неотзивчивост довели до това св. Тихон да им каже да не го мъчат повече и да имат страх от Бога. Выпекри това те крайно го огорчили, даде и след като той им запалил щедро за услугата.

Минали 16 години. Светителът вече се бил оттеглил „на покой“ – за духовен подвиг и книжовни трудове – в Задонския манастир. Там го и намрели „делегация“ селяни от същото това с. Хлевное – дошли да го молят да снемте от тях проклятието (както те си мислели), защото от времето на гореописаната случка всички добри коне в

село умирали, а и шиенцията, преди разжала се в изобилие, сега била в постоянен недостиг. А най-зле били тези, които тогава оскръбиха архирей. Св. Тихон им отговорил чрез Иван Ефимов: „Да съм ги проклинал – не съм, но заради тяхното непочитание и оскръбяване на пастира си ги казвазв Бог“. И светителът им дал проща. Очевидно е, че Задонският светител счита, че

Бог може да наказва и действително наказва

(което селяните изпитали на гръба си). Но нали св. Тихон не е „старозаветен човек“, а съвсем „новозаветен“ – при това, както се вижда от творенията му, богат на богословие и свят по живот?

А кой е впрочем „човекът от епохата на Стария Завет“, към представите на който със снизходително презрение се отнася К. Баглай? Ясно е, че това е събирателно понятие за група хора, живели преди Христа, чийто виждания за Бога са ни известни. А кои са тези хора? Ако имената им са неизвестни за историята, тогава откъде знаем какво са мислели за Бога? Вярноста това са старозаветните пророци! Впрочем, ако някой би посочил и други хора от тяхното време, които са имали някакви свои и неправилни религиозни възгледи (като египтяни, вавилонци, филистимци и всякакви други езичници), то те изобщо не са меродавни за нас, тъй като не смятаме тяхното религиозно познание за автентично и богооткровено.

А как трябва да се отнасяме към възвестеното чрез пророците на истинския Бог? Отговаря ни св. ап. Петър: „Никое пророчество на Писането не е собствено (на пророка) тълкувание на Божията воля. Защото никога по човека воля не е изречено пророчество, но от Дух Светий пророчествува са говорили светите Божии човещи“ (2 Петр. 1:20,21). Пророческото слово, по думите на същия апостол е „светило, което свети на всяко място“ (ст. 19). И тъй това „светило“ най-напред е осветило и въпросите:

Наказва ли Бог? Защо наказва? Как наказва?

Тук не ни е възможно да направим обстоен библиейски обзор на темата за наказанието, поради ограничения обем, който налага форматаът на това изложение. Все пак, за придобиване на обща представа, ще отбележим, че в изданието на благословението на Св. Синод сборник „Изложение на Библията по предмети“, читаните от Писането в раздела „Наказание“ заемат цели 70 (!) страници. А първото подзаглавие в него е „**То се изпраща от Бога**“.

И наистина, книгите на старозаветните пророци изобилстват с примери на такива, изпратени от Бога наказания – както на човешки множества, така и на отделни хора; както на неверници и нечестивци, така и на представители на богоизбрания народ, та понякога даже и на самите пророци. Св. прор. Моисей ни разказва за изпратения си в пустиня, в който оцелели само праведният Ной и семейството му (Бит. 6:13); за избременето на крайно развратните жители на Содом и Гомора – с „жулел и огън от Господа от небето“ (Бит. 19:24); за поразяването със смърт на роиптаещите евреи, поискали да ядат месо в пустинята (Числ. 11:33); за наказанието на родната му сестра Мариам с проказа, заедто си позволила да укорява пророка (Числ. 12:10); а и за наказанието на самия Моисей, който след като превел народа си през пустинята, не бил допуснат от Господа да влезе в Обетованата земя (Втор. 4:21).

Старият Завет ни разказва още и за азотипте – как „Бог ги поразя и наказва с мъчителни наръстия“ (1Цар. 5:6); и как „Бог поразя жителите ветиамиски и избя от народа петдесет хиляди и седемдесет души“ (1Цар. 6:19); и как „Господ поразя Навала и той умря“ (1Цар. 25:38); също и за Оза – „за дързостта Бог го поразя... и той умря“ (2Цар. 6:7). Разказва и за Мелхоло, Саулвата дъщеря, която за това, че се прилемяла на мъжа си – св. пророк и цар Давид – „остана без робода до деня на смъртта си“ (2Цар. 6:23). Но и при самия Давид – великия цар и Псалмопевец – Бог изпраща своя пророк Гад с думите: „...три наказания ти предлагам...“ (2Цар. 24:12). Любопитно е, че при този страшен избор Давид избира като най-поисноме „да върлува мор“, т. е. епидемия. Затова не е и странно, че Псалмопевецът изповядва: „Господ ме строг наказва, ала на смърт не ме предаде“ (Пс. 117:18). И пак: „Знае, Господи, че Твоите съди са правдени и по справедливост Ти ме наказва“ (Пс.118:75). И праведният Нав възкликва: „...наказанието от Бога е страшно за мене“ (Иов. 31:23).

Време и място няма да ни стигне да приведем пророческите слова за Божинте наказания: Наум (1:2,3), Авакум (1:12), Ездра (2 Ездр. 6:15,26), Софония, чиято книга почти цялата се състои от заплахи за наказания към израелтяните заради греховете им пред Бога.

Изобщо представянето на тази тема в целия Стар Завет може да се резюмира с изречението от книга Иудит (11:10): „**Нашият род не бива наказван... ако те не грешат пред Бога**“.

Нима това се отнася само за човешките от тази епоха?

И защо изобщо се прокарва като че противопоставяне на Стария и Новия Завет? Оказа се обаче, че такъв неправилен възглед не е нещо ново, понеже св. Йоан Златоуст неведнъж в своите творения въстава против него и го обора. „Духът – казва той – и в Стария и в Новия Завет е един и същ. При това самите им названия показват голямото съгласие между двата завета. Новият е наречен така по отношение на Стария, и Старият – по отношение на Новия... Ако те не принадлежаша на един и същ Владика, не биха могли да се наричат нито единият Нав, нито другият Стар... промяната на времето не означава нито разлика в господството, нито умалвяване на единия пред другия“. И пак: „Ако един и същи Бог управлява и миналото, и настоящето, и в Стария Завет, и при благодатта, която наистина Той е един и същ, на какво основание Той, Който подхвърлил на наказание и мъчение онези грешници, ще остави без наказание нас, съгрешаващите по същия начин, (а) и много по-тежко от тях“. Светителът е категоричен: „**Ние изповядваме един Законодателят в Стария и Новия Завет**, Който всичко е устроил както трябвало, и според различното на самите времена установил и два различни закона. И тъй, нито старозаветните заповеди били жестоки, нито новозаветните са обременителни и тягостни, но и едните, и другите съдържат еднаква грижливост и любов“.

И наистина – противно на твърдението на К. Баглай – и в Новия Завет намираме все така застъпена темата за Божинте наказания. Сам Господ Исус Христос, и при това именно в Евангелието (за което се твърдише, че не съдържащо нищо подобно), **неоднократно заплашва с наказания**, както посредством притчи (напр. Лк 9:27; Лк 20:15-16,18), така и с конкретни пророчества (напр.

Лк 9:44), а дори ги и налага лично със собствената Си ръка, когато „направи бич от върви, изпъли от храма всички... и парите на менящите разсила, а масите им прекатури“ (Ин 2:15). Напълно естествено и Неговите апостоли **говорят за наказанията, изпращани от Господа** (било временно, било вечно; било за възмущаване, било за погубване) – такива места срещаме и в посланията на апостолите Петър (1Петр. 2:4-6,9-10) и Иуда (1:5,7-8); както и в Откровението на св. Йоан Богослов (3:19;16 гл.). Но най-много са те в посланията на св. ап. Павел. Той и римляните предупреждава (11:20-21), и коринтяните изобличава – че биват наказвани „от Господа“ (1Кор. 11:32) с болести и смърт (ст. 30) заради недостойно причастяване (ст. 29). А солуняните – напротив – апостолът обкурава, че е „справедливо пред Бога да въздаде скръб на ония, които ви оскръбяват“ (2 Сол. 1:6) – такива „ще бъдат наказани от лицето на Господа и от славата на Неговото могъщество“ (ст. 9).

Но най-много говори за наказанията св. Павел на своите сънародници – евреите. Тях той най-напред заплашва за невниманието им към Христос, като им напомня за Стария Завет: „Ако изречението чрез Ангели Слово излезла вярно и всико престъпление и непослушание получи праведна отплата, как ще ни избегнем, ако занемарим такава велика благодат...“ (Евр. 2:2-3). И пак: „Ако ония, които се е отгрял от Моисеевия закон при двама или трима свидетели, безмилостно се наказва със смърт, колко по-тежко наказание, мислите, ще заслужи пък оня, който е погъпнал Сина Божий и счел за нечиста кръвта на Завета, чрез която е осветен, и е получил Духа на благодатта“ (Евр. 10:28-29). И още: „Гледате ли да отбягвате Оня, Който говори. Защото ако не останаш ненаказани ония, що отказаша да слушат оногова, който говореше от земята, колко повече ние, които се отгряваме от Оногова, Който говори от небесата?“ (Евр. 12:25). Колкото и да изглежда парадоксално, реалността на Божинте наказания служи на апостола не само за да устрашава и отрезвява, но и за да утешава (отново правейки паралел със Стария Завет!): „Сине мой, не презирай **наказанието от Господа**, и не отпадай духом, кога те изобличава. Защото Господ наказва, когато обича; бичува всеки син, когато го приема“. Ако търпиш наказание, Бог постъпва с вас като със синове. Защото кой е той син, когото баща му не наказва? Ако пък оставате без наказание... тогава сте незаконни деца, а не синове“ (Евр. 12:5-8).

Съгласно с това и св. Василий Велики пише: „Нека познаем, че заради нашето отклонение от Бога и заради нерадението ни **Бог ни изпраща тези удари** не с намерението да ни съкруши, а с желанието да ни поправи, **както и добрите бащи изпращат нерадните деца**“.

С капалокийския светител е съгласен и св. Ефрем Сирин: „Когато наставникът наказва своя възпитаник, не го бие от ненавист, но понеже му желе позлата и любейки го, така го наказва. И Твоят удар поразява с любов, и Ти наказваш не по злоба. Ти желаш само нашето благо, Господи, защото по всичко е явно Твоето неизмеримо милосърдие към нас“.

А св. Йоан Златоуст е най-красноречив: „Особено ви моля да знаете това, че Бог е еднакво благ и когато оказва чест и благовотри, и когато наказва... Ако Той беше благ само когато оказва чест и не е благ, когато наказва, то Той е благ само наполовина; но това не е така, не. У хората, разбира се, това се случва, когато те наказват в гняв или страсти, но **Бог, бидейки безстрастен, благовотри ли или наказва – е еднакво благ** и заплащаша с гнетната доказана Неговата благодат не по-малко, отколкото обещанието за Царството. Защо е така? Ще обясня. Ако Той те заплашаваше с гетна, ако не беше приготвил наказания, мнозина не биха получили и Царството. Мнозина не толкова обещанието за блага ги скляна към добродетел, колкото заплащаша с нещастие, внушаващи страх, ни заставя и подбужда да се грижим за душата“. И пак на друго място св. Златоуст казва: „Бог е готов не само да наказва, но и да благодетелствува, и е несправно повече готов да благодетелствува, отколкото да наказва“. Но, допълва св. Григорий Богослов, „за порочните няма друго лекарство, освен Божия съд и раните“.

Бихме могли да приведем още премного пасажит от светоотечески творения, изразяващи горезисовното разбиране за наказанията, изпращани от Бога, разбираме, което очевидно преобладава непроменено и в старозаветното, и в новозаветното време; в крайна сметка и във

вярата на св. Православна Христова Църква до ден-днешен. Впрочем, само у св. Йоан Златоуст споменаването на темата за Божинте наказания се появява над 350 (!) пъти. Той буквально е изнелил всички възможни въпроси и аспекти, свързани с не. Не по-малко, а със сигурност още повече Божинте наказания са засвидетелствани в историята на Църквата, в частност – в Житията на светиите. Оставяме на боголюбивия читател сам да се убеди в това, четейки Житията. А тук ще приведем като илюстрация една случка от неотдавна прославения светец преп. Гаврил (Ургебадзе).

След като запалил портрет на Ленин – като протест срещу новото идолопоклонство, налагано от комунизма, – той бил залован, осъден и хвърлен в затвора. Но и там започнал да разказва на затворниците за Бога; а когато заставал на молитва, мнозина от тях също коленичили и се молили заедно с него. Когато след време се оказал на свобода, преп. Гаврил си казал: „Ако престъпниците ме послушаша, то трябва да напомня и на народа за Бога“. Взел книжа, отишъл на централния площад в Тбилиси, поставил ги там, отворил молитвослов и започнал гърмо-ко да чете молитви.

„Някои се спираха, за да погледат какво правя – разказвал след това преподобният, – но, наричайки ме по-дулда, подминаваха; други не обръщаха никакво внимание. После дойде милицията. Разхвърляха иконите ми, а когато поисках да ги събера, ми извиха ръцете на гърба; повлякоха ме като престъпник, макар аз да не се съпротивявах, вкарваха ме в колата и ме откарва в участъка. Там ме набоха и ми скъсаха кръстчето. Никой не се застъпи за мен с нито една думичка. По-рано мислех: „Защо Господ изпраща скръб на земята?“, а сега разбрах – камъкът се разбива с чук. **Много хора само скърбят и мъката могат да ги доведат при Бога**“.

След всичко казано дотук става повече от ясно колко неадекватен е авторът на К. Баглай, станал повод за настоящия доклад. Но може би не е ясно защо изобщо се занимаваме с някакво „настно мнение“ на неизвестен богослов, ако и да е публикуван в небезизвестен (православен) сайт. А още повече остава неясно какво общо

има с всичко това светителът Серафим Софийски чудотворец, чийто седемдесетгодишна от блаженого му уселение отбелязваме в настоящата година.

Работата е там, че това неправилно богословско разбиране (и изказване) не се е появило от нищото. То просто е нов филм на един по-стар бурен, появил се в Църквата наша. Неговите по-ранни израстъци намираме в писанията на модернитичните богослови от края на миналия и началото на настоящия век. Така протойерей Йоан Майендорф, говорейки за споревте на св. Марк, митрополит Ефески, с римокатолиците на съборите във Ферара и Флоренция, пише: „Докато латинците приемат за даденост своя легалитичен подход към божественото правосъдие (което според тях изисква наказание за всяко греховно деяние), гърците интерпретират греха по-малко като извършени деяния и повече като морална и духовна болест, която трябва да се излекува чрез божествено снизхождение и любов“.

Итак, на другото място, отец Йоан казва: „Византийските богослови никога не се поддават на изкушението да следат греха до понятието за престъплението според закона, което трябва да бъде осъдено, наказано или опростено“. Други единомиленици на прот. Майендорф настояват даже, че изобщо гръцката дума за грех – *αμαρτία* (използвана и в Свещ. Писание), нямала моралитично – юридическо значение, а означавала пропускане на щелта при стрелба с лък или хвърляне на копие.

В действителност, казаното в гореприведените цитати е не повече от недобросъвестна инсинуация, разчитана на доверчивостта на читателя (заради академичните титли на отеча – протойерей). Тя започва с некоректно премълчаване на част от истината, продължава с подмяна на точните названия на споменаваните персонажи и завършва с напълно неверен извод. Даже още по-точно е да кажем, че изводът е на практика предпоставен, а всички доказателства са подбрани (или измислени) според принципа на пригодността. Което е съвсем некоректно като научен подход. За да не сме голословни, ще ги разгледаме едно по едно.

Следва

Колонка на редактора

Каквото си погънал, това ще сееш

Когато преди много години за пръв път прочетох притчата за сечена, се зарекох да бъда добра почва, на която семената на вярата да дадат богати и добри плодове. Чета сега евангелия текст и, аз позицията на натрупания ми опит, си мисля, че човек освен земя, на която падад семената на словото Божие, е едновременно и земеделецът, който обработва и почтивта тази земя, но е и сяча, който от съдържанието на сърцето си се окопо себе си в душите на другите. Каквото си събрал

в хамбара на сърцето си – това сееш с думите и делата си. Ако имаш бл агодат – вси ми любов, радост, мир, взаимно търпение, благодат, милост, вяра... Но ако нямаш плодотворете на Духа в сърцето си, а страсти, каквото и да правши, всичките ти дела или ще са безплодни, или (още по-лошо) ще раждат отровни плодове. Ще шеш окопо себе си нещепово, мъка, размърчичи, вражда, смут, раздвделения...

Но, за да натрупа човек благодат в сърцето си, години наред, ден след ден трябва да полива с несправна молитва и да се грижи за посевта, за да може то с Божия помощ да произрасте и да даде благодатни плодове.

Да познаваш, да имаш в живота си такъв човек,

Александра КАРАМИХАЛЕВА

ДОСТОЙНИ АРХИЕРЕИ

„Бугарашкият“ владика – митрополит Козма Дебърски

От стр. 1

явяват войниците, но вече със заповед – да го изхвърлят от митрополията и под конвой да го закарват в Скопие. Офицерът съобщава заповедта. Дядо Козма се обръща към него и казва: „Синко, неверници турци не ме убиха, нека загина от куршума на православни славяни. Ако имате заповед, стреляйте!“ – и посочил гърдите си. Офицерът, смутен от смелостта на доблестния духовник, отстъпил.

Но прокудените от Македония архиереи били покъртителна гледка. Възседнал кон, митрополит Козма немощен и болен бил отпратен през Прилеп за Велес. От там на товарен вагон владиката, седнал на триножен кръчмарски стол, отива в Смедерево. От Смедерево сръбските войници качват митрополит Козма на отворена боклукчийска кола и го разведжат из целия град, като казвали и насърчавали децата да го ругаят, да хрчат върху му и да заплюват „бугарашкия“ владика.

Митрополит Козма пристига в София „със съкрушен дух от небивалото издевателство и унижение“. В София митрополитът ще остане само две години и отново през 1915 г. ще се завърне в епархията си.

В близост до гр. Кичево се намира манастирът „Въведение Богородично“, известен като „Света Богородица Пречиста“ – древен стожер на духовността, от столетия привличал жадуваци за подвиг човеци. В същия този манастир ще постъпи като послушник и Козма Пречистански, както още наричали Дебърския митрополит.

Бъдещият митрополит се ражда през 1836 г. Константин поема първите си глътки въздух в гр. Скопие, но твърде рано (на 4 години) остава сирак. Взет е от свои роднини, които го преместват в с. Орланци, Кичевско, от където и произхожда родът му, който впрочем дал на Църквата не един духовник. Един от неговите родственици, йеромонах Теодосий, обновил манастира „Пречиста“, като построил великолепни сгради около храма на светата обител. По онова време пък манастирът бил единственият духовно-просветен разсадник в Кичево.

Константин заживява в манастира и когато навършва необходимите години, започва да учи в единственото по онова време народно училище при манастира. Бил много любознателен и за съвсем кратко време се научава да чете и пише. Виждайки, че науката му се удава, чичо му го изпраща във Велес да се обучава при даскал Йордан х. Константинов Джинот. Константин обаче черпи от знанията на даскал Константинов само три години, защото последният бил набаден от местния гръцки владика във Велес Венедикт и бил заточен.

Младият Константин заминава за Крушево. Известно време престоява в Битоля при известните по онова време учители Васил Манчев и Иван Жинзифов. След това отива в Скопие при именития даскал Стоенчо. Благодарение грижите на своя чичо, Константин получава доста солидно образование за своето време. „Благодарение на силния си стра-

меж към самообразование и извънмерни усилия и труд беше сполучил да достигне всичко онова, което го направи достоен съратник на пледялата достойни наследници на Хилендарския монах“. Младият мъж е владеел свободно руски, френски, турски и албански.

След като се завръща отново в манастира „Пречиста“, Константин бива ръкоположен за йеродякон с името Козма. Младият монах силно е повлиян от борбите за свобода и обединение на българския народ. Предавайки знанията си на по-младите поколения, младият йеродякон възпитава всички онези бъдещи борци за свобода и равенство. Той обикаля всички села на Дебърската и отчасти на Охридската епархия, просвещавайки наред своите сънародници. „С проповед и наставления той крепил и развивал патриотичния дух на българина, готвел е почва, предвещавал изгрева на свободата“.

В манастира си Козма построява нова трапезария и училищно помещение. Може да се каже, че младият йеродякон е голям реформатор в училищната програма на тогавашното манастирско школо. Той „изхвърля“ от метода на обучение наустицата и Псалтира и въвежда гражданската програма и метод на образование, като „се стараел да постави училището на онази висота, на която са стояли училищата, дето сам той се е учил“.

Делото на йеродякон Козма обаче се осуетява от местния гръцки владика Антим, който, за да попречи на начинанието, изпраща писмо до Белградския митрополит Михаил и го моли да изпрати в Кичево сръбски учители и такива се преселват в града. По същото време умира чичото на отец Козма – Теодосий. След като навършил законната възраст, Козма бива ръкоположен за йеромонах от гръцкия владика Михаил. Народът единодушно го избира за игумен на обителта, по същото време Козма получава и архимандритско достойнство.

Като игумен на манастира „Пречиста“ Козма не се задържа много. Той става игумен на 23 май 1873 г. и е такъв до 14 септември 1874 г. Малкото време на игуменство на архим. Козма се дължи на факта, че подкрепил народа в желанието му да прокуди гръцкия владика. В първите дни на май 1874 г. под председателството на архимандрит Козма става първото национално събрание на народа в манастира „Пречиста“. На заседанието се изработва и се подписва протокол с клетва, че вече на богослужения няма да бъде поменаван гръцкият местен митрополит, а българският Екзарх. Така и постъпват, а радостта на народа е неописуема.

През лятото на същата година идват всички местни кметове в манастира на отец Козма. Архимандритът се изправя пред кметовете и им казва: „Ако народът е твърдо решен да отхвърли чуждото иго. Ако той постоянно живее и не се спира пред никакви пречки и напасти, ако се води борбата до край, аз съм първият между вас, който ще изложи гърдите си на опасностите в борбата“. За плана на архимандрита обаче научава местният митрополит Антим и посредством

лъжа пред турските власти отец Козма бива затворен като бунтовник в Битоля. В града отецът престоява до 26 октомври. През нощта срещу Димитровден го вземат от Битолския затвор и го закарват на заточение на Света Гора. Година по-късно, на 1 октомври 1975 г., той успява да избяга от Света Гора и с един руски параход отива в Цариград. Щом разбира, че архим. Козма е в Цариград, екзарх Антим го взема при себе си. В началото отец Козма служи в екзархийския параклис, а след това става архивар на Екзархията.

През 1878 г. заедно с екзархийския персонал и архива се преселва в Пловдив. Там е протосингел на екзарха до 1881 г., когато го назначават за учител в новооткритата българска гимназия в Солун. Назначен е и за председател на българската църковна община. Като такъв Козма престоява до 1888 г. (на негово място през 1889 г. е изпратен архим. Герасим, впоследствие Струмишки митрополит).

През същата година архим. Козма става председател на църковните български общини в Дебър и Битоля. Навсякъде ръководи с най-голямо усърдие и вещина българските работи. През 1891 г. архим. Козма е изпратен в Кичево, за да умири народа, който все повече и повече желаел църковна независимост. В своя дневник екзарх Йосиф пише за това следното: „Ходих на портата при везира да го моля да телеграфира на Битолския валия да позволи на архимандрит Козма, председателя на българската община в Битоля, да отиде в Кичево да умири развъпнуваните духове от вдигането на Хр. Телетиново, председателя на Кичевската община. Ако не се направи това, за да се защити населението от сръбската пропаганда, на която явният началник е гръцкият владика, аз ще искам според фермана да се назначи в Дебърска епархия владика (което и става 6 години по-късно, а именно през 1897 г.), иначе не мога да понеса това развърщаване на българската народност, а с мене заедно ще бъде спокоен и целият български народ“.

На 26 март през 1895 г. екзарх Йосиф телеграфира до външното министерство в София с питане дали е съгласно да бъдат назначени пет нови митрополити „при условие, че няма да се повдига въпрос за граждански реформи“. Екзархът пише и до архиереите от Св. Синод, които са в София, с питане дали одобряват той да назначи за управляващи „на Битоля Охридски Григорий, на Мелник Неврокопски Иларион, на Струмица архим. Герасим, на Кукуш Максим или архим. Неофит, на Дебър архим. Козма, като произвежда архимандритите в епископи“. „Архим. Козма трябва да се допусне, ако и да не е в листата на кандидатите, защото е от самото място, и е отдавнашен деец и е македонец“, пише още екзарх Йосиф.

На следващия ден, 27 март, в екзархията се получават писма от министерството на външните работи и от Св. Синод. От министерството пишат, че са съгласни да се назначат епископи, но ако е възможно с берати, като трябва да има официален документ за признаването им. Синодът пък одобрява предложените кандидати за епископи с изключение на архим. Неофит.

Две години по-късно, на 21 октомври 1897 г., Великият везир заявява, че по просбата на българския княз „Министерският съвет реши, а султанът издаде ираде, в което се казва, че може да бъдат назначени епископи на Екзархията, съгласно фермана от 1870 г., с който Българската църква се отдели от Патриаршията, а именно в Битоля, Дебър, и Струмица“.

Още същия ден екзарх Йосиф назначава в Битоля охридския архимандрит Григорий, в Дебър – кичевския председател архимандрит Козма Пречистански, и в Струмица – архимандрит Герасим.

Следва
Ангел КАРАДАКОВ

ЦЪРКОВНО ИЗКУСТВО

Притча за светлината и тъмнината

В Евангелието на свети апостол Йоан думата „светлина“ се среща около двадесет пъти. С нея се отъждествява Господ Исус Христос, Който е „светлината на света“ (8:12), „светлина на човешките“ (1:4), „истинската светлина, която просветява всеки човек“ (1:9).

Същата Светлина Бог в Стария Завет обещава на своя народ: „Няма вече слънцето да ти служи за дневна светлина, и сиянието на месечината – да ти свети; но Господ ще ти бъде вечна светлина, и Бог твой – твоя слава“ (Ис. 60:19). Според думите на Откровението тази светлина засиява в Новия Йерусалим, защото Агнецът Исус ще бъде неговата Светлина – „И градът няма нужда ни от слънце, ни от месечина, за да светят в него, понеже Божията слава го осветила, и светило му е Агнецът“ (Откр. 21:23).

Св. Йоан Кръстител свидетелства за светлината, но самият той не е светлина (Ин 1:7-8). Сам Христос свидетелства за Себе Си, че е светлина: „Докле съм в света, светлина съм на света“ (Ин 9:5). „Аз съм светлината на света; който Ме последва, той не ще ходи в мрака, а ще има светлината на живота“ (Ин 8:12).

Свойството на тази светлина е, че разпръсква мрака и мракът не може да я обземе (Ин 1:5). Мракът е символ на злото и греха, които носят смърт. Стихът „Осъждането пък е поради това, че светлината дойде на света, но човешките обикнаха повече мрака, нежели светлината, понеже делата им бяха лоши“ (Ин 3:19) има иконографски еквивалент, регистриран като *Притча за светлината и тъмнината* в широко ползвания зографски наръчник, съставен през 1770-1773 г. от йеромонах Дионисий.

Херменевтика

Тълкуването на този стих от Евангелието на св. ап. Йоан разкрива, че отхвърлили Христос и Неговото учение отхвърлят светлината, защото са възлюбили повече мрака, поради злите си дела.

Стенопис на южната стена на главната църква в Рилския манастир. Димитър Христов и Зафир. 1844 г.

Следователно отделилите се доброволно от доброто, което е светлина и извор на живот, предпочитайки греха, се обричат на мрак и смърт. Според блажени Теофилакт никой не би могъл да се оправдае, че е сторил този избор поради незнание. Обикналите греха са осъдени не защото са търсили светлината и не са я намерили, а защото светлината сама дошла при тях, но те не са се устремили към нея, а са предпочели тъмнината.

Светлината е Христовата Истина, която разпръсква заблудите и подразсъдците на този свят. Отхвърлили светлината са грешниците, фарисеите и първосвещениците.

Иконография

Използването в този стих на антонимите светлина-мрак, добро-зло, праведници-грешници е залегнало и в основата на иконографията на притчата. В нея според указанията на ерминията „Христос е от едната страна и около него има много светлина. Той държи Евангелието и казва: „Аз съм светлината на света“, а близо до него са апостолите. По-нататък на друго място началникът на тъмнината – дяволът е вътре в тъмнина и близо до него са книжници и фарисеи, а друг народ невярващи, обърнати към него, гледащи назад към Христос“.

Засега не разполагаме със сведения дали изображение на този евангелски текст е съществувало в християнското изкуство до и през Византийската епоха. Описание на иконографията му откриваме в ерминията на Дионисий, под името *Притча за светлината и тъмнината*. Оттук следва изво-

дът, че в поствизантийско време иконографският сюжет е вече формиран. На въпроса дали той се е формирал в по-ранна епоха, засега отговор не може да бъде даден. Науката ще чака своите бъдещи изследователи, които да изследват този изкуствоведски проблем.

Художественото възпроизвеждане на *Притча за светлината и тъмнината* е твърде рядко, но зографите Димитър Христов и Зафир, изготвили стенописната програма на католикона на Рилския манастир, избират да включат този сюжет сред останалите, които украсяват стените на притвора.

Стенописът е поместен на северната стена в така наречения вътрешен притвор. В него са изобразени невероятният брой от 17 Христови притчи, между които не малък брой са уникални за територията на България. А във външния притвор на главния храм на най-големия ни манастир има изобразени още 5 притчи, с което се достига до извънредното число на 21 визуализирани евангелски разкази. Такъв брой изображения на притчи в един храм е явление, което няма аналог дори в храмовете на Атон.

Композицията на разглежданата притча е разделена на две сцени. Надписът върху стенописа „*Притча за светлината и тъмнината*“ указва на съдържанието. В центъра е поставен Христос, изправен в цял ръст, обърнат от многоцветна мандорла – характерен иконографски елемент в иконописта от времето на Възраждането ни. Дрехите Му са червен хитон и син химатий – атрибути на царска

власт. Христос държи св. Евангелие с надпис „Аз съм светлината на света“ (Ин 8:12). Дясната ръка е вдигната за благослов, а около Него е представено множество от апостоли с нимбове. За изобразяването им е използвана техниката „изокефалия“ (от гръцки *ίσος* – равен и *κεφάλι* – глава), при която впечатлението за сонм от светли се постига чрез разположението на едно и също ниво на главите на различни по размер фигури.

Апостолите са с леко наведени глави, в израз на смирение. Едната им ръка е поставена на гърдите, а другата е протегната напред – жестове, указващи приемането на проповедта и Словото.

За фон е използвана сграда в жълт и червен цвят. Чрез раздвижените завеси на прозорците зографите разчупват монотонността в стенопи-

са. Това е техника, която често се използва от Самоковската школа, чиито видни представители са Димитър Христов и синът му Зафир.

В десния ъгъл на композицията е предадена сцена с контрастен характер. За неин фон са използвани хълмове в любимия на зографите цинобър. На преден план е образът на митично чудовище – зооморфният ад – разтворило паст, от която бълва огън. Зъбите на чудовището са ясно изрисувани и въпреки страховитостта на темата, похватът на изобразяване на чудовището – ад, с ококорени очи и завъртян нос, митологизира образа му. Следователно дидактиката на сцената сякаш не разчита на ужасяващия вид на чудовището, което поглъща хора с огнения си дъх, а се опира на внушението за безвъзвратната участ на онези в огнената паст, които доброволно са отхвърлили светлината.

Понесени като от огнена река, четири фигури на иудейски първосвещеници се подават от

пламъците. Те носят на главите си отличителните за техния сан шапки в червен цвят. Интересно е решението на зографата да „обърне“ трима от тях с лице към Спасителя, с протегнати ръце към Него, което освен че придава динамика на сцената, е и алюзия за позаването от иудейските първосвещеници на Словото.

Изводи

Евангелският стих от Йоан (3:19) едва ли може да се нарече притча, но в иконографията той е класифициран като сюжет, причислен към раздела „Притчи Христови“, вероятно поради това, че тук става въпрос за изображение на Христовото учение, към което спадат и притчите. Иконографията на притчата е от алегоричен тип, съставена по тълкуванията на св. отци. Стенописът на притчата в Рилския манастир е от периода на Възраждането ни (1844 г.) и засега е единственият открит на територията на България.

Силва МАРИНОВА

Храмът „Св. София“ в Истанбул става джамия

Турският президент Реджеп Ердоган подписа указ за прехвърлянето на един от символите на Православието – храм „Св. София“ в Истанбул, към Дирекцията по религиозните въпроси и за отварянето на емблематичния за православието и Византизма храм за мюсюлмански богослужения. Това стана след като турският съд отмени правителственото решение от 24 ноември 1934 г., с което храм „Св. София“ придобива статут на музей.

Храмът „Света София – Премъдрост Божия“ е изграден през VI в. при византийския император Юстиниан I, като на това място са съществували два по-стари храма – един от 360 г., построен при управлението на император Константин II, и базилика с дървен покрив, построена при император Теодосий II и осветена през 415 г., която е унищожена от пожар през 532 г. Юстиниановият храм посветен на Божията Премъдрост е християнски храм и център на православния свят в продължение на 900 години.

При превземането на Константинопол от кръстоносците през 1204 г. е превърнат в римокатолическа катедрала, каквато остава до прогонването им от града през 1261 г.

Църквата е превърната в джамия след превземането на Константино-

пол през 1453 г. и към нея са изградени минаретата, които можем да видим и днес. Остава джамията близо 500 г. до превръщането ѝ в музей при тогавашния турски президент Мустафа Кемал Ататюрк, основателя на модерната турска държава, през 1934 г.

Настоящото си решение турската държава взема въпреки реакциите на редица поместни православни църкви, световни лидери и различни държавни и международни институции, които президентът Ердоган окачестви като опит за намеса във вътрешните дела на Турция.

От президентството на Турция уверяват, че „Св. София“ винаги ще бъде част от световното историческо наследство и отварянето ѝ за ислямски молитви няма да попречи на християни и туристи да я посетават.

Ал. КАРАМИХАЛЕВА

ЦЪРКОВНО ИЗКУСТВО

Иконография на св. Йоан Рилски

Св. Йоан Рилски е най-почитаният български светец, наш небесен закрилник. Макар да е живял и да се е подвизавал през 9-10 в., негови икони и стенописни изображения намираме едва в края на 13-ти. Най-ранното изображение на светеца е запазено в стенопис на южната стена на притвора на Боянската църква (1259 г.).

Иконографията на св. Йоан Рилски е подобна на тази на светците подвижници. Той е представен като монах в монашески одежди (мантия, аналав), старец с високо чело, гъста сива коса и къса заострена брада; дясната му ръка е сгъната в молитвен жест пред гърдите, с обърната навън длан, а в лявата – разгънат свитък. Иконографията на това изображение вероятно е повлияна от изображенията и на преп. Йоан Лествичник (Пенкова Б. Образ на св. Йоан Рилски в Боянската църква // Старобългарска лит. С., 2009, с. 163-183).

С кръст и свитък светецът е изобразен на: стенопис от 14 в. в църквата „Св. Йоан Богослов“ на Земенския манастир (на южната страна на югозападната колона); фрагментарно запазено изображение има и от края на 14 – нач. на 15 век, в църквата „Св. Илия“ (Илиенски манастир) край София (на северната стена на наоса); стенопис от 15 в. в църквата „Св. Петър и Павел“ във Велико Търново.

Повечето от иконите и стенописите с образа на св. Йоан Рилски и сцени от живота на светеца се съхраняват в Рилския манастир. Фрагмент от най-ранния жизнен цикъл, стигнал до нас, се намира в стенописите на Хрельовата кула (1335-1343 г.). Стенописите илюстрират три епизода от живота на светеца, посветени на връзката му с цар Петър (927-969 г.): царят посещава отшелника

и му дава подаръци; св. Йоан Рилски отхвърля даровете и отказва да види царя; св. Йоан Рилски изпраща инструкции чрез посланиците на царя как да се видят (царят трябва да постави палатка на върха на планината).

Изобразените сцени имат спорна датировка, заради политическия исихазъм вложен в тях, и отвеждат към житието на светеца, написано от св. Патриарх Евтимий. Редица изследователи намират в думите на светеца към царя политически исихазъм: „Валияй се в нозете на твоята майка църквата, усърдно припадай и върха си прекланяй пред нейните първопрестолници, та Царят на царете и Господ на господарите, като види това твоё усърдие, да ти даде блага, които око не е видяло, ухо не е слушало и човеку на ум не са идвали, и които Бог е приготвил за ония, които Го обичат“. Присъствието на сцените със св. цар Петър отвежда датировката на стенописите към края на 14 в.

Към петнадесети век се отнася изображението на светеца от църквата в село Сапарево край град Кюстендил, където за първи път е изобразен с двама западни български анахорети. В Погановския манастир (ок. 1500 г.) светецът е представен сред светците монаси на северната стена на наоса. Иконографията е подобна на тази от параклиса „Св. Николай“ в село Вуково край Кюстендил (16 век).

От 19 в. датира икона с житиен цикъл на св. Йоан Рилски, дело на тревненски зограф. Като модел за иконата е послужила щампа от 1800 г., изработена за Рилския манастир. Централното изображение на светеца го представя в цял ръст, в монашеско облекло, с разгънат свитък в дясната ръка и голям кръст в лявата.

Пейзажът е схематичен, като условно са нарисувани две сгради – вероятно манастирът, основан от светеца, и църквата върху неговия гроб. В горния ляв ъгъл е изобразен Христос, Който благославя светеца.

От двете страни на централното поле в правоъгълни рамки са изобразени сцени с чудесата на светеца, това са сцените „Успение на св. Йоан Рилски“, „Рождество Богородично“, „Пастирът, молец се на дъба, в който живее св. Йоан Рилски“, „Башата на Лука, изкушаван от дявола“, „Башата на Лука го отвежда от света и змята ги проследява“, „Погребението на Лука“, „Св. Йоан Рилски, изкушаван от дявола“, „Св. Иван Рилски разговаря с пушек със св. цар Петър“ и „Св. Иван Рилски дава за храна на войниците нафората, дадена му от ангела“.

Под фигурата на светеца, в отделно,

по-голямо поле е нарисуван манастирът и фигура на монах, който бие клепалото.

Второ поле, заемащо цялата ширина на иконата, представя пренасянето на мощите на св. Йоан Рилски от Търново в Рилския манастир през 1469 г. Игуменът и останалите рилски монаси посрещат тържествено с хоругви, свещи и икона пристигнащото в манастира шествие с мощите на светеца.

Преди да пристъпим към подробно разглеждане на сцената „Пренасяне мощите на светеца“, ще разгледаме някои елементи от иконографията на „Успение на светеца“.

„Успение на св. Йоан Рилски“ като композиционна схема следва „Успение на Пресвета Богородица“, където в центъра на композицията е одърът с мощите, представят се ангели, които отнасят душата на светеца, от двете страни на одъра в някои икони се изобразяват само ангели.

В житието на иннок Даниил се споменава, че отшелникът е погребан от ангели и св. Йоан Богослов, по-късно започват да изобразяват и учениците на светеца. Ставр. ик. Павел Гърбов подчертава изразеността в житията на светеца покровителство на св. Йоан Богослов: „Най-ранното сведение за връзката между апостола и преподобния намираме в т.нар. „Безименно“ или „Народно“ житие на Рилския светец. Текстът се датира от специалистите като не по-късен от 12 в. (1183 г.), тъй като в него не се споменава за пренасянето на мощите на св. Йоан в Унгария и за последвалото им връщане в Средец“.

Св. Йоан Богослов се появява в житието на светеца два пъти, за да го подкрепи – веднъж при изкушенията от демони и още веднъж, за да го подготви за неговото успение. В иконографията апостолът се изобразява с кадилница в ръка. Интересен епизод от житието на св. Йоан Рилски е видението на св. ап. Йоан, който, за да покаже, че се явява по Божия воля, удря с жезъла си скалата, „тя веднага се разтроши и бликна много вода, от която и до днес хората черпят за здраве и изцеление“. Отпратка към този извор и директна библейска реминисценция в житието на светеца от св. Патриарх Евтимий, където се споменава: „Той се разпали от ревност и радост и се затече като елен по жетва към водни извори“, е изобразяването на елен в долния ъгъл на сцената „Успение на св. Йоан Рилски“.

След смъртта си през 946 г. св. Йоан

Рилски е погребан близо до основаната от него обител, но скоро след това цар Петър нарежда мощите му да бъдат пренесени в град Средец. Вероятно тогава българският светец е канонизиран. Отначало мощите на светеца са положени в църквата „Св. великомъченик Георги Победоносец“, а след това пренесени в църквата „Св. апостол и евангелист Лука“. През 12 в. в негова чест е построена църквата „Св. Лука“, при която се образувал и манастир. Византийският писател Георги Скилица свидетелства, че в Средец мощите на св. Йоан излекували византийския император Мануил Комнин (1143-1180).

През 1195 г. цар Иван Асен I тържествено ги пренася в столицата Търново в строчищата се църква „Св. 40 мъченици“, като изчакват довършването ѝ при връх Кръстец (сега там има параклис „Св. Йоан Рилски чудотворец“).

През 1469 г., след като получават разрешение от султана, монасите от Рилската св. обител донасят мощите на светеца от Велико Търново в основания от него Рилски манастир.

Това събитие се описва от Владислав Граматич, който споменава за преминаването на св. мощи през Средец: „И внесоха ковчег във великия храм на светия великомъченик Георги, гдето лежи и светият крал Милутин, наричан Бански. И там, понеже двамата светци бяха на един одър и издаваха двойно благоухание за почуда на всички, тутакси се стече при тях целият град със свещи и кадила“.

Иконографията на „Пренасяне мощите на св. Йоан Рилски“ представя посрещането на ковчеза с мощите от игумена и монасите на Рилската света обител и приближаващото се към входа на манастира множество с чудотворните мощи на светеца. От тогава до ден-днешен всеки вярващ може да целуне ръката на св. Йоан Рилски, чиито нетленни мощи се намират в специална ракла пред иконостаса в главната църква на манастира.

Николина АЛЕКСАНДРОВА

ПРОДЪЛЖАВА АБОНИРАНЕТО ЗА „Църковен вестник“ – 2020 г.

1 година.....	30,00 лв.
6 месеца.....	15,00 лв.
3 месеца.....	7,50 лв.
ед. цена.....	0,70 лв.

АДРЕС НА РЕДАКЦИЯТА
СВ. СИНОД, София – 1000, ул. „Оборище“ № 4
тел. 02/987-56-11 / в. 245
За абонамент: 02/987-56-11 / в. 128
e-mail: sinizdat@gmail.com

Отговорен редактор на броя:
Александра Карамихалева

Материали се приемат в електронен формат.

Сумите за абонамент да се изпращат по банкова сметка или с пощенски запис на името на **Танка Тончева Христова**, като се изписват точният адрес и пощенският код на абоната!

Банкова сметка на Синадално издателство на БПЦ:
УниКредит Булбанк – София, ул. „Алабин“ № 58
IBAN BG97UNCN96601018147018, BIC код: UNCRBGSF

„Църковен вестник“ съдържа свещени текстове и изображения и не бива да се използва за битови нужди.